

O'QUVCHILARDA REFLEKSIV KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH JARAYONLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH MEXANIZMLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7806240>

Vapayeva Fazilat Shuhratovna

Andijon Davlat Pedagogika Instituti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Abstrakt

O'quvchilarda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirishga xizmat qiluvchi qulay ta'limiy muhitni tashkil etishda o'quvchilarning faolligini ta'minlash, dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarga qiziqishlari etarli darajada bo'lmagan bolalar bilan faol o'quvchilarning hamkorlikdagi o'quv faoliyatini tashkil etish asosida ularda ijodiy yondashuv ko'nikmalari va qiziqishlar shakllantirishga alohida e'tibor qaratish muhim ahamiyat kasb etuvchi vazifalardan hisoblanadi.

Kalit so'zlar.

refleksiv ko'nikmalar, modellashtirish, ob'ektiv nazorat, subyekt nazorat.

Abstract

Ensuring the activity of students in the organization of a comfortable educational environment that serves the formation and development of reflexive skills in students, cooperative learning of active students with children who are not sufficiently interested in classes and extracurricular activities. On the basis of the organization of activities, paying special attention to the formation of creative approach skills and interests in them is one of the important tasks.

Key words.

reflexive skills, modeling, objective control, subjective control.

Абстрактный

Обеспечение активности учащихся в организации комфортной образовательной среды, служащей формированию и развитию у учащихся рефлексивных способностей, совместное обучение активных учащихся с детьми, недостаточно заинтересованными в занятиях и внеурочной деятельности, на основе организации деятельности, уделяя особое внимание формированию навыков творческого подхода и интереса к ней, является одной из важных задач.

Ключевые слова.

рефлексивные способности, моделирование, объективный контроль, субъективный контроль.

Kirish

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini ilmiy asoslarda tashkil etish va samaradorligini oshirish yo'nalishlarida belgilangan maqsadlarga erishishda o'quvchilarning moyilligi, qiziqishi, ehtiyojlari va faolligi darajasi, imkoniyatlari, shaxsiy xislatlari, shuningdek, o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirishning murakkab tomonlarini faol o'rganish va shular asosida takomillashtirish zarur hisoblanadi.

Adabiyotlar Tahlili

V.V.Sergeevaning fikriga ko'ra, ta'lim-tarbiya jarayonlarini takomillashtirish uchun turli usullar va metodlarni qo'llash; nazoratni ob'ektiv amalga oshirish va nazorat natijalarini tahlil qilish; xatolarni o'z vaqtida tuzatish; tekshiruvchining kompetentligi yo'nalishidagi talablarni bajarilishi zarur [105, 27-b.].

Shunday ekan, o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda o'qish va o'rganishga, mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishga o'quvchilarda moyillik, qiziqish va ehtiyojlar shakllantirish, o'quvchilar o'zlarining ta'lim olish va kasb-hunar o'rganish yo'nalishlaridagi funktsional vazifalarini anglash, tahlil qilish, shuningdek, o'zini-o'zi shaxsiy rivojlantirish ehtiyojlarini faollashtirish uchun imkoniyat yaratuvchi ta'limiy muhitni vujudga keltirish zaruriyatlarini ham inobatga olish muhim.

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish yo'nalishidagi mazkur jarayonlar o'quvchilar uchun nafaqat ta'limiy funktsiyalarni bajarishi, balki ularda ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishga ijobiy munosabatlarni shakllantiruvchi va rivojlantiruvchi muhit vazifasini ham bajarishi zarur.

Muhokama

Demak, o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarida o'quvchilar uchun quyidagi shart-sharoitlar yaratilishi zarur:

- O'quvchilar o'zini ko'proq mustaqil va o'zini o'zi boshqaruvchi sub'ekt sifatida his etishi, erkin so'zlashi va faol ishtirok etishi;
- o'z o'quv faoliyatini tahlil qilish va yangi ma'lumotlarni o'zlashtirish jarayonlarida ular yetakchi rolni egallashi, o'zini o'zi rivojlantirishga intilishi; kelgusida o'zi qiziqqan kasb-hunarni egallashi uchun ta'lim-tarbiya manbasi sifatida xizmat qiladigan hayotiy tajribalarni egallashi;
- ta'lim va mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishidagi mavjud sun'iy to'siqlarni bartaraf etishi uchun muhim hayotiy muammolarni hal etish

yo'nalishida amaliyotni o'rganishi; o'qish, o'rganish, mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishi uchun yuqori darajadagi tayyorgarlik va motivatsiyaga ega bo'lishi;

- o'qish, o'rganish, mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishning kelajakdagi amaliy ahamiyati va zaruriyatini anglab etishi; o'qish, o'rganish, mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishga yuqori darajada intilish hissiyotlarining vujudga kelishi;

- o'qish, o'rganish, mustaqil ta'lim olish va o'zi tanlagan kasbni egallashning ahamiyati va nufuzini tushunib etishi;

- o'zida ahamiyatga ega bo'lgan sifatlarni shakllantirishi va rivojlantirishi; o'z faoliyati natijalari va imkoniyatlari darajasini ob'ektiv baholashi, reflektiv tafakkurining rivojlantirishi; uzluksiz ta'lim olishning ahamiyati va zaruriyatini tushunib etishi. [1]

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish tizimini tashkil etish va boshqarish jarayonlarini modellashtirishda ta'lim-tarbiya jarayonlarida shaxsga yo'naltirilgan ta'limning o'ziga xos jihatlarini hamda o'quvchilarning shaxsiy sifatlari takomillashuvini ta'minlash uchun imkoniyat yaratuvchi vaziyatlarni vujudga keltirish zaruratlarini ham inobatga olish zarur.

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish tizimini tashkil etish va boshqarish jarayonlari modelini ta'lim-tarbiya jarayonlarining barcha shakllarini o'zaro bog'liqligini ta'minlovchi, belgilangan maqsad va vazifalarning yo'nalishini ifodalovchi va ko'zlangan natijalarga erishishni ta'minlovchi o'zaro bog'liq bo'lgan va bir-birini o'zaro to'ldiruvchi komponentlardan iborat bo'lgan tizim sifatida tasvirlash mumkin.

Keltirilgan modellarga o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish tizimini tashkil etish va boshqarish uchun andoza sifatida xizmat qiladi deb aytish mumkin. Chunki model maktab va maktabdan tashqari ta'lim muassasalaridagi ta'lim-tarbiya jarayonlarining barcha shakllarini o'zaro bog'liqligi va aloqadorligini ta'minlovchi, belgilangan maqsad va vazifalarning yo'nalishini ifodalovchi va ko'zlangan natijalarga erishishni ta'minlovchi o'zaro bog'liq bo'lgan va bir-birini o'zaro to'ldiruvchi komponentlardan iborat bo'lgan tizim sifatida ishlab chiqilgan. [2]

Natija

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda oldindan belgilangan vazifalarni yangilash va takomillashtirish bo'yicha qayta aloqa nafaqat maktab va maktabdan tashqari

ta'lim jarayonlarining o'zaro bog'liqligi va aloqadorligini ta'minlash samaradorligi bo'yicha, balki har bir ta'lim muassasasida tashkil etiladigan o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarining samaradorligiga ko'ra, yaratilayotgan yangiliklarning mazmun-mohiyatiga va vujudga kelayotgan vaziyatlarga ko'ra, ya'ni zaruriyatga qarab muntazam amalga oshirib borilishi mumkin.

Demak, o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarida qayta aloqaning ta'minlanishi mazkur jarayonlarni takomillashtirish vositasi sifatida vujudga keladi va u vujudga kelayotgan vaziyatlarga mos ravishda o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarining samaradorligini ta'minlash uchun zarur hisoblanadi.

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlari tashkilotchilari hisoblangan o'qituvchilar va rahbarlar o'z funktsional vazifalarini samarali amalga oshirishi, ya'ni maktab va maktabdan tashqari ta'lim muassasalarida o'quvchilarning samarali faoliyat ko'rsatishlari uchun etarli darajada ob'ektiv va sub'ektiv shart-sharoitlar yaratib berishi muhim. Chunki o'quvchilarning yuqori darajadagi samarali faoliyati ularning folligi, uyushqoqligi, o'zaro ahilligi va moyilligiga bog'liq bo'lib, reflektiv ta'limiy muhit, o'zaro munosabatlar har bir o'quvchining faolligiga va qiziqishlarini rivojlanishiga o'z ta'sirini ko'rsatadi. [3]

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilar nafaqat zaruriy axborotlar, ma'lumotlar va ilmiymetodik mahsulotlar bilan ta'minlanishi, balki o'zlashtirishi zarur bo'lgan tushunchalardan kelgusida foydalanishi zaruriyati bo'yicha ham ma'lumotlar berilishi muhim ahamiyatga ega.

O'quvchilarning yuqori darajadagi samarali faoliyatini ta'minlash uchun belgilangan vazifalarni amalga oshirishda o'quvchilarning mustaqil faoliyati, qiziqishlari darajasi, qobiliyatlari, shaxsiy xislatlari, shuningdek, ta'lim jarayonini ilmiy asosda tashkil etishning murakkab tomonlarini faol o'rganish va shular asosida ta'lim jarayonini takomillashtirish, samaradorligini oshirishga yordam beradigan qo'shimcha vazifalarni belgilash hamda ularni amalga oshirish uchun turli tadbirlarni tashkil etish zarur.

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarining asosiy xususiyatlaridan biri mazkur jarayon o'quvchilarda o'zini-o'zi boshqarish va rivojlantirish asosida muhim ahamiyatga ega bo'lgan shaxsiy

sifatlarini shakllantirish uchun zaruriy shart-sharoitlarni yaratib berishga yo'naltirilgan bo'lishi zarur. [4]

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarida reflektiv ta'limiy muhitni shakllantirishda shunday shart-sharoitlarni yaratish zarurki, bunda o'quvchilarning har biri o'z faoliyatini, xatti-harakatlari natijalarini mustaqil o'rganishi va tahlil qilishi, dars intizomiga bo'lgan munosabatlarini tanqidiy anglash asosida o'qish o'rganish, mustaqil ta'lim olish va kasb-hunar o'rganishning ahamiyati va zaruriyatini tushunib etishi hamda bugungi yaratilayotgan shart-sharoitlarni ob'ektiv baholash imkoniyatiga ega bo'lsin.

XULOSA

Shunday ekan, o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini tashkil etish modelida keltirilgan ta'lim, mustaqil ta'lim va maktabdan tashqari ta'lim jarayonlarini tashkil etishda tizimli yondashuvni hamda o'quvchilarning o'quv faoliyati jarayoniga reflektiv yondashuvni joriy etish asosida mazkur jarayonlarni samaradorligini ta'minlash mumkin.

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini tashkil etishni va uning mazmunini o'quvchilarning moyilligi va qiziqishlari darajasi, shaxsiy imkoniyatlari va ehtiyojlarining o'zgarishiga mos ravishda yangilash va takomillashtirish zaruriyati o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini tashkil etish modelida alohida inobatga olingan. Mazkur modelda o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda alohida e'tibor qaratilishi zarur bo'lgan omillarning ham o'zaro ta'siri nazarda tutilgan.

O'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirish modelida keltirilgan ta'lim, mustaqil ta'lim, tarbiyaviy munosabatlar hamda maktabdan tashqari ta'lim jarayonlarini yaxlit, dinamik tizim ko'rinishida amalga oshirish zarurati keltirilgan. Mazkur zaruriyat o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish jarayonlari samaradorligini ta'minlashda tizimli va reflektiv yondashuv texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyatini ifodalaydi.

Demak, o'quvchilarda reflektiv ko'nikmalar shakllantirish va rivojlantirish jarayonlarini takomillashtirishda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlar jarayonlarining natijaviyligi asosida belgilangan vazifalarni tahlil qilish va takomillashtirish jarayonida qayta aloqa ta'minlanishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abulxanova K.A. Strategiya jizni. – M.: Mysl, 1991. – 299s.
2. Andreeva G.M. Sotsialnaya psixologiya. – M.: MGU, 1988. – 415s.
3. Anikin V.G. Ekzistentsialnaya refleksiya lichnosti v problemno-konfliktных situatsiyax / V. G. Anikin. – M., 2000. – 243 s.
4. Arbuzova, E.N. Razvitie kriticheskogo myshleniya pri obuchenii biologii / E. N. Arbuzva // Biologiya v shkole. – 2011. – № 8. – S. 29–36.